

Захист майнових прав юридичних осіб в Європейському Суді з прав людини

УДК 347.72.032

Баєв О. В. ,студент 2 курсу
факультету міжнародних
економічних відносин, ХНЕУ

Розглянуто проблему захисту майна юридичних осіб, поняття майна, випадки можливості втручання держави у справи юридичної особи. Виявлені існуючі прогалини в цьому питанні. Визначено можливі шляхи їх подолання.

Рассмотрена проблема защиты имущества юридических лиц, понятия имущества, случаи возможности вмешательства государства в дела юридического лица. Выявлены существующие пробелы в этом вопросе. Определены возможные пути их преодоления.

Considered problem of defence of property of legal entities, property concept, cases of possibility of intervention from the state in the matters of legal entity. Existent blanks in this question. Certainly possible ways of their overcoming.

Ключові слова: майно, юридична особа, Конвенція, судовий процес, фізична особа.

Згідно зі ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод: кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права [1; Ст. 1].

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних

інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Ця норма є доволі гнучкою, оскільки держава має владу видавати нові закони та інші нормативно-правові акти з метою контролю над використанням майна.

17 липня 1997р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» [2].

Згідно з ч.4 ст. 55 Конституції України, кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [3; Ст. 55].

Проаналізувавши статистику рішень Суду за 1959-2011 роки можна побачити, що справи проти України щодо захисту права власності досягають 23% із усіх справ, що стосуються України. Тому питання захисту є досить актуальним на сьогодні.

Згідно зі ст.ст.34,35 Конвенції про захист прав і основоположних свобод до суду може звернутись будь-яка особа, неурядова організація або група осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї [4; Ст. 34-35].

Згідно зі ст. 17-18 Конвенції жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції. Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені [4; Ст. 17-18].

Втручання у здійснення права власності юридичних осіб може відбуватись шляхом прийняття законодавчих актів, що обмежують право

вільно розпоряджатись своїм майном, або ж незаконне рішення суду, що є невиправданим втручанням державних органів.

Втручання можливе, якщо тільки воно є законним, його причини є можливими і достатніми. При цьому під «законом» Конвенція розуміє нормативний акт, що має бути «доступним та «передбачуваним». Також закон має відповідати всім вимогам нормативного акта.

За останні роки було розглянуто ряд справ щодо України, однак лише в одній було визнано порушення ст.1 Протоколу №1 – справа "Совтрансавто-Холдинг " проти України [5].

Досить часто постає питання: що робити, якщо акціонер незадоволений діями управління акціонерного товариства, яке намагається призвести до певних небажаних наслідків. Такими діями можуть бути:

1. Випуск акцій через додаткову емісію, таким чином збільшується сукупний розмір часток, через що зменшується відсоток акцій, якими володіє акціонер. Це призводить до зменшення належної йому кількості голосів на загальних зборах.

2. Зменшення розміру часток акціонерів товариства шляхом приєднання до нього іншого товариства, таким чином учасники приєднуваного товариства отримують додатково випущені акції.

3. Виведення ліквідних активів.

Згідно зі ст.1 Господарського процесуального кодексу України, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням [6; Ст. 1].

Дослідивши прецедентну практику Суду, можна побачити, що поняття «акція» слушно підпадає під термін «майно», що вживається у ст.1 Протоколу №1, оскільки акції, якими зазвичай володіють заявники

становлять економічну цінність. Вона засвідчує той факт, що власник має частину акціонерного капіталу та відповідні права (право голосу та право впливати на товариство). При проведенні дослідження практики Європейського суду з питань визнання та захисту права власності слід звернути увагу на трактування в Протоколі № 1 до Конвенції таких понять як «майно», «власність», «право власності». Цілий спектр економічних інтересів потрапляє у сферу дії права власності, включаючи рухоме і нерухоме майно, такі активи приватного права, що не є фізичною власністю, як акції або грошові вимоги, що ґрунтуються на договорі або делікті, матеріальні та нематеріальні інтереси, такі як патенти, право домовласника на стягнення орендної плати, економічні інтереси, пов'язані з веденням бізнесу, право займатися тією чи іншою професією, правомірне очікування застосування певних умов до індивідуальної ситуації, що вимагає правового вирішення.

Правові конструкції, прийняті в національно-правових системах, не можуть мати визначального значення для міжнародно-правового регулювання. Це підтверджується рішенням Суду по справі «Тракторер АБ проти Швеції» [8]. В цій справі влада Швеції відібрала в юридичної особи, яка володіла рестораном, ліцензію на продаж алкогольних напоїв. Суд визнав, що ліцензія в даному випадку є власністю, оскільки має економічну цінність, від якої залежить робота цього ресторану.

Виходячи зі сформованої практики Європейського Суду з прав людини, можна зробити висновок, що у власності особи може перебувати будь-яке майно, як виражене у матеріальній формі (речі), так і те, що представляє собою права на речі і зобов'язальні права вимоги з поширенням на них пропріетарного режиму. Власність особи здатна формуватися і за рахунок нереалізованих вимог, якщо в достатній мірі встановлено, що воно може бути юридично реалізовано.

Поняття «майно» в справах Європейського Суду з прав людини може включати в себе правомірне очікування повернення надмірно сплаченого податку, бюджетного відшкодування ПДВ, права на податкову пільгу або виконання судового рішення, оспорування податкового зобов'язання і т.ін.

Першою категорією серед справ, розглядуваних Європейським Судом є майнові справи про тривале невиконання рішень національних судів, де боржниками є держава або її органи. Європейський Суд забезпечує дотримання норм та принципів Конвенції та Протоколів. В 2009 р. Суд виніс рішення у справі «Іванов проти України» в якому вказав, що тривале невиконання судових рішень є системною проблемою, проти якої в державі немає ефективного засобу правового захисту. Тому він зобов'язав Україну законодавчо ввести такий засіб. Однак це ще не було зроблено. Другою категорією справ Європейського Суду є податкові справи. Наприклад, це ситуації, що стосуються затримки податковими органами виплати ПДВ («Інтерсплав проти України», 2007, компанія отримала 25000 євро як компенсацію за матеріальну шкоду, рівний сумі несплаченого їй ПДВ) [5].

Право власності фізичних та юридичних осіб закріплене в ст.1 Протоколу №1 до Конвенції. Практика Європейського Суду з прав людини забезпечує регулювання інституту права власності юридичних осіб і здійснює його захист. Це право є як суб'єктивним, так і об'єктивним правом. Як суб'єктивне воно знаходиться під захистом міжнародно-правових норм і може здійснюватись особою так, як вона того забажає. Як об'єктивне право, воно може обмежуватись державою і таким поняттям, як «суспільний інтерес».

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що питання захисту прав людини, загалом в частині захисту права власності на майно, відповідно до законодавства України має ще безліч прогалин та недоліків. Наявність великої кількості справ з цього питання, розглянутих Європейським Судом з прав людини дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення цієї процедури в законодавчій та судовій системі України.

Література

1. Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. С. 453. Ст. 2372.

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263.

3. Конституція України : від 28.06.1996 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 25985.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – С. 270.

5. Рішення Європейського суду з прав людини. [Електронний ресурс]. : Режим доступу: <http://court.gov.ua/sud5010/49/30/>.

6. Господарський процесуальний кодекс України : закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

Зав. кафедри
правового регулювання економіки
к.ю.н., проф.

Сергієнко В. В.

Керівник, викл.

Жирнова К. О.

Автор:

Баєв О. В.